

81'373.46:[811.111]

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-92-18

Тематична класифікація англomовних абрeвіатур назв підходів до навчання мов та форм його організації

Черноватий Л. М.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
e-mail: leonid.chernovaty@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3411-9408>;
GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl;
RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Leonid_Chernovaty

Ковальчук Н. М.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
e-mail: n.m.kovalchuk@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9483-4297>;
GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl;
RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Natalia_Kovalchuk

(Харків)

В статті пропонується система тематичних підгруп (ТПГ) англomовних абрeвіатур тематичної групи (ТГ) «Назви підходів до навчання мов та форм його організації». Виходячи з подібних розвідок різногалузевої тематичної типології термінів в українській мові, автори обґрунтували актуальність своєї розвідки відсутністю достатнього обсягу досліджень англomовних абрeвіатур згаданої сфери та потребою розбудови їх тематичної типології. Метою статті визначено розбудову таких ТПГ, а до змісту завдань увійшов відбір термінологічного корпусу, його аналіз, окреслення висновків та перспектив. Теоретичні основи дослідження. Терміносистема англійської мови характеризується певними поняттєвими параметрами, ґрунтуючись на яких можна інтегрувати її складові у відповідні ТГ, які розглядаються як комплекси термінів, об'єднаних за спільними денотативними ознаками. Розподіл термінів на ТГ вважається вагомим аспектом опрацювання термінологічної системи. До корпусу дослідження увійшли 110 абрeвіатур, відібраних з ориґінальних англomовних джерел відповідного спрямування. Результати дослідження. ТПГ абрeвіатур англійської мови названої ТГ характеризуються варіативністю в аспекті ступеня її розгалуженості (який є найвищим у таких ТПГ як «Моделі та методи навчання» –23% та «Наукові дослідження» – 22%), кількісного складу, структури, приналежності до частин мови та способів термінотворення. Трапляються звукові й алфавітні акроніми, спостерігаються випадки синонімії, а також омонімії, наприклад, *ELT (English Language Training)* та *ELT (English Language Teaching)*. Висновки та перспективи подальших досліджень. Кожна ТПГ характеризується тематичною цілісністю, логічністю і чіткістю, завдяки спільним поняттєвими ознакам її складників. Однак інші характеристики абрeвіатур потребують додаткового вивчення, в чому і вбачаємо перспективу подальшого дослідження.

Ключові слова: англomовні абрeвіатури, класифікація, навчання мов, підходи до навчання, тематичні групи, тематичні підгрупи, форми організації навчання.

Черноватий Л. Н., Ковальчук Н. Н. Тематическая классификация англоязычных аббревиатур названий подходов к обучению языку и форм его организации. В статье предлагается система тематических подгрупп (ТПГ) англоязычных аббревиатур тематической группы (ТГ) «Названия подходов к обучению языкам и форм его организации». Исходя из подобных изучений разноотраслевой тематической типологии терминов в украинском языке, авторы обосновали актуальность своей работы отсутствием достаточного объема исследований англоязычных аббревиатур и необходимостью разработки их тематической типологии. Упомянутая разработка и была определена целью статьи, а задачи включали отбор терминологического корпуса, его анализ, формулировка выводов и перспектив. Теоретические основы исследования. Терминосистема английского языка характеризуется определенными понятийными параметрами, основываясь на которых можно интегрировать ее составляющие в определенные ТГ, которые рассматриваются как совокупности терминов,

объединенных по общим денотативным признакам. Распределение терминов на ТГ считается важным аспектом изучения терминологической системы. В корпус исследования вошли 110 аббревиатур, отобранных из оригинальных англоязычных источников соответствующего направления. Результаты исследования. ТПГ аббревиатур английского языка указанной ТГ характеризуются вариативностью в аспекте ее разветвленности (максимальная в ТПГ «Модели и методы обучения» – 23% и «Научные исследования» – 22%), количественного состава, структуры, принадлежности к частям речи и способов терминообразования. Наблюдаются звуковые и алфавитные акронимы, случаи синонимии и омонимии, например, *ELT* (*English Language Training*) и *ELT* (*English Language Teaching*). Выводы и перспективы дальнейших исследований. Каждая ТПГ характеризуется тематической целостностью, логичностью и четкостью, благодаря общим понятийным признакам ее составляющих. Однако другие характеристики аббревиатур требуют дополнительного изучения, в чем и заключается перспектива дальнейшего исследования.

Ключевые слова: англоязычные аббревиатуры, классификация, обучение языкам, подходы к обучению, тематические группы, тематические подгруппы, формы организации обучения.

Chernovaty L., Kovalchuk N. Thematic classification of English abbreviations for approaches to language teaching and its organizational forms. The article proposes a system of thematic subgroups (TSG) of English abbreviations within the thematic group (TG) "Labels of approaches to language teaching and learning and forms of their organization". Based on similar research into the Ukrainian terms thematic classification, the authors justified the relevance of their study by the lack of sufficient research on English abbreviations and the need to develop their thematic typology. The purpose of the investigation is to develop the said TSG system, and the tasks involve the selection of terminological corpus, its analysis, outlining conclusions and prospects. Theoretical background. The English terminology system is characterized by certain conceptual parameters, which allow integrating its components into certain TGs, viewed as the terms clusters, having some common denotative features. The division of terms into TGs is considered important for the terminological system development. The research corpus includes 110 abbreviations selected from the original relevant-domain English-language sources. Findings. English abbreviations TSGs within the said TG have varying degrees of complexity. The most sophisticated ones are the TSGs related to "Models and methods in language teaching and learning" (23%), "Research in language teaching and learning" (22%) and some others. The proposed TSGs also vary in their quantitative composition, structural type, parts of speech their full forms belong to, as well as the term formation models. The acronyms include both their sound and alphabetic variants, as well as the synonymic and homonymic (homographic) instances, such as *ELT* meaning *English Language Training* and *ELT* standing for *English Language Teaching*. Conclusions and prospects for further research. Each TPG is characterized by their thematic integrity, logic and clarity, due to the common conceptual features of its components. However, other characteristics of abbreviations require additional study, which constitutes the prospect for further research.

Key words: approaches to teaching and learning, classification, English abbreviations, forms of teaching and learning organization, language teaching, thematic groups, thematic subgroups.

1. ВСТУП

Вивчення термінологічних проблем знаходиться в центрі уваги сучасних досліджень у різних сферах науки. Зокрема, корпусний аналіз термінів у галузі туризму [15] дозволив встановити спільні й відмінні характеристики понять і термінів у кількох мовах. Порівняльне дослідження французьких і голландських фінансово-економічних термінів [18] показало відмінності у формуванні однотипних понять у різних мовних спільнотах та впливі комунікативних змінних на таке формування. Аналіз категорії двозначних економічних термінів [19] поставив під сумнів чітку визначеність змісту термінології й дозволив запропонувати тезу про відсутність постійного обсягу міжгалузевих термінів.

В Україні з'явилося два спеціалізовані термінологічні журнали [2; 7]) і спостерігається поживлення досліджень у різних сферах – від прикордонної тематики [3] до методики навчання іноземних мов [10]. Ретельну увагу, зокрема, приділено вивченню тематичних і лексико-семантичних груп термінів у різних сферах: лінгводидактики [1], електроенергетики [9], бджільництва [11] тощо.

Важливим аспектом вивчення галузевої термінології є аналіз термінологічних скорочень, які є ха-

рактерними для сучасних, принаймні індоєвропейських, мов, зокрема й англійської. Це питання видається недостатньо дослідженим. Аналізувалися лінгвістичні ознаки франкомовних аббревіатур [16] та енергетичних скорочень [17], синонімія англійських аббревіатур [21], вплив знань спеціалізованих аббревіатур на якість перекладу студентів у медичній сфері [23], розроблялася типологія англійських комп'ютерних скорочень, які вживаються в іспанськомовних текстах [14], вивчалось питання передачі англійських аббревіатур арабською мовою [13].

Проводилися дослідження тематичних груп українськомовних термінів у технічній [5], судово-медичній [6], авіаційній [8], електроенергетичній [9] галузях, але розвідки стосовно іншомовних аббревіатур у працях українських дослідників практично відсутні. Одна з нечисленних робіт [4] довела, що розуміння франкомовних аббревіатур у текстах з фізичної реабілітації і терапії є суттєвою проблемою для студентів і фахівців. Проте в загальному плані слід констатувати відсутність належної кількості розвідок цього питання. Враховуючи безперервний процес появи нових скорочень, особливо англійських, а також потребу побудови відповідної

тематичної класифікації, **актуальність** нашого дослідження видається очевидною. **Метою** розвідки було проведення логіко-поняттєвого аналізу відібраного термінологічного корпусу для побудови тематичних підгруп (ТПГ) англomовних абрeвіатур назв підходів до навчання мов та форм його організації, а **завдання** включали відбір термінологічного корпусу, його вивчення за відповідними ТПГ, окреслення висновків і формулювання перспектив подальшої роботи.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

Англomовні лінгводидактичні абрeвіатури утворюють систему специфічних мовних одиниць, що репрезентують відповідні повні терміни. За поняттєвими ознаками, цю систему можна поділити на певну кількість категорій, які в даній статті йменуються тематичними групами (ТГ). Такі групи розглядаються як певна множина лексем, що об'єднуються за принципом наявності конкретної позамовної ознаки, приналежності до спільної теми. Абрeвіатури, які входять до складу таких ТГ, репрезентують лексичні одиниці, що можуть належати до різних частин мови, утворені за різними структурними й термінотворчими моделями тощо. Підставою для віднесення будь-якої абрeвіатури до певного ТГ є конкретна денотативна ознака, що позначає позамовні реалії. Будь-яка ТГ достатнього обсягу, неминуче ділиться на ТПГ, а ті, у свою чергу, на мікрогрупи. Розподіл лексичних одиниць на ТГ, ТПГ та мікрогрупи розглядається як одне з найважливіших завдань дослідження складу термінологічної системи [11]. Враховуючи вимоги до обсягу статті, у цій праці ми обмежимося тільки аналізом ТПГ англomовних абрeвіатур ТГ «Підходи до навчання мов та форми його організації».

Корпус дослідження включав 113 абрeвіатур, що відносилися до згаданої ТГ, які ми відібрали з оригінальних англomовних джерел [12; 20; 22]. За результатами аналізу цього матеріалу нам вдалося виділити цілу низку ТПГ, аналіз яких викладено у подальшому змісті статті.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільші частки займають такі ТПГ як «Моделі та методи навчання» (23%), «Наукові дослідження у сфері методики навчання мов» (22%), «Навчання із застосуванням інформаційних технологій» (19%) та «Види навчання» (14%). З них ми й почнемо свій розгляд.

Серед першої ТПГ, по-перше, бачимо скорочення, що відносяться до загальних систем навчання чи його керування, наприклад, *CILTS (Cambridge Integrated Language Teaching Schemes (UCLES)* – «Кембриджська інтегрована система навчання мови» або *CMS (Learning Management System)* – «Система керування навчанням».

По-друге, тут знаходяться абрeвіатури, що позначають моделі навчання різної орієнтації. Наприклад, сюди відносяться моделі, що ґрунтуються на системі інтерактивних завдань, як з боку учня (*TBL – Task-Based Learning*, підхід до оволодіння іноземною мовою учнем шляхом виконання інтерактивних завдань), так і вчителя (*TBLT – Task-Based Language Teaching*) – модель навчання, в якій викладач пропонує систему інтерактивних завдань, що сприяють оволодінню учнями іноземною мовою). Інші моделі орієнтовано на зміст навчання: *CBI (Content Based Instruction*, навчання англійської мови без підручників шляхом вільного спілкування викладача й студентів) або *dogme ELT (Teaching without Published Textbooks)*; на фіксації (за певними параметрами) учнями власних зрушень у оволодінні іноземною мовою: *ELP (European Language Portfolio* – «Європейський мовний портфель»); на смислового аналізу тексту: *T-list (form of notetaking)* або на врахуванні восьми взаємопов'язаних чинників (підготовка до заняття, зрозуміле введення матеріалу, вибір стратегій та способу взаємодії тощо): *SIOP (Sheltered Instruction Observation Protocol)*.

По-третє, ще одна група скорочень позначає підходи до навчання, що ґрунтуються на певних етапах, які лежать в їх основі. Прикладами можуть бути моделі, де учні починають з усвідомлення декларативних знань, які в процесі виконання вправ трансформуються в процедурні: *ACT (Adaptive Control of Thought* – «Адаптивний мисленнєвий контроль»); підходи, що розглядають навчання як триетапний процес: «презентація – вправління – вживання»: *PPP (Presentation – Practice – Production)*; стратегії навчання читання у послідовності «ознайомлення – запитання – читання – переказ – перегляд»: *SQRRR technique (Survey – Question – Read – Recite – Review)*; навчання за схемою «контроль – навчання – контроль»: *TTT (Test – Teach – Test)*; модель взаємодії у навчанні за схемою «ініціація – відповідь – оцінювання»: *IRE (Initiation – Response – Evaluation)*; модель визначення головних чинників (сильних і слабких аспектів, можливостей та загроз), які можуть вплинути на реалізацію навчального плану: *SWOT analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)*.

Абрeвіатури, що позначають методи навчання, можна розділити на дві категорії. Це, по-перше, загальнодидактичні методи, тобто ті, що можуть застосовуватися в будь-якому навчанні, а не лише в процесі викладання іноземних мов. Їхня класифікація ґрунтується на принципах діяльності викладача. Наприклад, якщо останній описує причини та наслідки, застосовуючи індуктивні умовиводи, то це – причинно-наслідковий метод: *CEM (Cause-Effect Method)*. Коли викладач описує схожі та відмінні риси двох чи більше понять, то можна говорити про порівняльно-контрастивний метод: *CCM (Comparison and Contrast Method)*, а якщо він розподіляє людей, речі чи ідеї на групи згідно з певними

правилами, і таким чином класифікує та пояснює їх, то маємо справу з методом класифікації: *CM* (*Classification Method*). При застосуванні методу дефініції (*DM – Definition Method*) викладач дає визначення змісту терміна чи об'єкта, відносячи його до певного класу, а потім зазначає його видові ознаки, а у випадку вживання дедуктивного методу (*PM – Process Method*) – він розбиває певне складне ціле на його компоненти, які він потім описує по черзі. Як неважко помітити з цього переліку, у всіх цих випадках мова йде про метод, як систематизовану послідовність певних кроків на шляху до досягнення відповідної мети.

Друга група методів, що позначаються відповідними абrevіатурами, є практично методиками, тобто сукупністю методів (включаючи й перераховані вище), прийомів і регулятивних принципів, на яких ґрунтується організація навчання, у цьому випадку, іноземних мов. Два з них є орієнтованими на викладача, тобто в них він відіграє головну роль: граматико-перекладний *GTM – Grammar Translation Method* та прямий (*DM – Direct Method*) методи викладання. Решта ж відзначається більшою орієнтованістю на учнів: груповий метод (*CLL – Community Language Learning*), комунікативний метод (*CLT – Communicative Language Teaching*) та метод навчання мови, що ґрунтується на моторних реакціях учнів (*TPR – Total Physical Response*).

Доволі частотними (22%) є абrevіатури, пов'язані з науковими дослідженнями, що мають безпосереднє чи опосередковане відношення до навчання мов. Це, по-перше, найзагальніші терміни, що згаданим навчанням не обмежуються, такі як *AI* (*Artificial Intelligence*) – штучний інтелект; *MI* (*Multiple Intelligences*) – теорія множинного інтелекту, що розглядає інтелект в різних умовах, а не як домінування однієї здібності до чогось; *NLP* (*Neuro-Linguistic Programming*) – нейролінгвістичне програмування.

По-друге, в даній сфері трапляються скорочення, що стосуються гіпотез засвоєння мов, як першої, так і подальших. Це, зокрема, *CAH* (*Contrastive Analysis Hypothesis*) – гіпотеза контрастивного аналізу, порівняння певних мовних явищ тощо у двох мовах; *i + 1* – принцип ефективного довілля, сприятливого для засвоєння мови, де рівень ідеального мовного середовища (*i*) повинен бути на один рівень вище, ніж рівень учня; *CPH* (*Critical Period Hypothesis*) – гіпотеза критичного віку (його межа варіюється у різних дослідників від п'яти до дванадцяти років), після якого, як припускається, природне засвоєння мови є неможливим чи, принаймні, ускладненим.

Третя тематична мікрогрупа включає абrevіатури, що вживаються в дослідженнях навчання мов. Сюди відносяться ті, що характеризують загальний тип дослідження, наприклад, *CCR* (*Classroom-Centred Research*) – дослідження, орієнтовані на аудиторні заняття; способи орієнтації (контролю тощо) на

певні критерії, приміром, *CR* (*Criterion-Referencing*) – орієнтований на критерії, *NR* (*Norm-Referencing*) – орієнтований на норми; параметри оцінки ефективності навчального процесу, наприклад, *STT* (*Student Talking Time*) – обсяг тривалості говоріння учнів протягом заняття; *TTT* (*Teacher Talking Time*) – обсяг тривалості говоріння вчителя протягом заняття; інструменти оцінювання ступеня самостійності учнів у вирішенні мовленнєвих завдань *ZPG* (*Zone of Proximal Development*) – зона найближчого розвитку (різниця між тим, що учень може зробити самостійно і з допомогою викладача).

Найбільшу за обсягом мікрогрупу цієї ТПП складають терміни, що відносяться до етапу статистичної обробки даних методичного експерименту: *ANCOVA* (*Analysis of Covariance*) – коваріантний аналіз; *CI* (*Confidence Interval*) – надійний інтервал; *MTMM method* (*Multi-Trait Multi-Method Method*) – статистична процедура оцінювання валідності тесту; *SD* (*Standard Deviation*) – середнє відхилення, *SE* (*Standard Error*) – стандартна похибка, *SEM* (*Standard Error of Measurement*) – середня похибка у вимірюванні, *SEM* (*Structural Equation Modelling*) – статистична процедура моделювання структурного вирівнювання; *T-test* – статистичний метод визначення ступеня достовірності відмінності даних, *N* – кількість студентів, предметів, балів, спостережень тощо (напр., *N = 20*); *Z-score* – Z-показник, стандартний показник, виражений в одиницях середнього відхилення; *P-value* (*Statistical Significance*) – статистична значимість.

Наступна ТПП («Навчання із застосуванням інформаційних технологій») абrevіатур аналізованої ТГ також є доволі частотною (19%). Сюди входять як скорочення, що позначають загальні терміни (наприклад, *IT* (*Information Technology*) – інформаційні технології; *HTML* (*Hypertext Markup Language*) – мова програмування для створення веб-сторінок), так і ті що позначають певні мікрогрупи. До останніх відносяться, зокрема, абrevіатури на позначення платформ для навчання в Інтернеті, такі як *MOO* (*Multi-User Domain, Object-Orientated*) – система віртуальної реальності, в якій одночасно з'єднуються кілька користувачів; *MOODLE* (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*) – платформа для навчання в Інтернеті, що дозволяє створювати сайти для онлайн-навчання; *MUD* (*Multi-User Domain*) – текстова багатоканальна платформа для навчання в Інтернеті з елементами рольової гри.

Інша мікрогрупа включає скорочення, які репрезентують терміни сфери дистанційного онлайн-навчання. Тут, зокрема, спостерігаються такі терміни, як *LAN* (*Local Area Network*) – локальна комп'ютерна мережа, *LMS* (*Learning Management System*) – система керування навчанням, програмний додаток для дистанційного навчання; *M-learning* (*Mobile Learning*) – мобільне навчання, що ґрунтується на використанні портативних при-

строїв; *E-tandem (Tandem Learning over the Internet)* – навчання через Інтернет в парах, де кожна особа спілкується лише рідною мовою, з іншою особою, мову якої вони вивчають.

До наступної мікрогрупи входять аббревіатури, що показують різні аспекти навчання із застосуванням інформаційних технологій. Частина з них позначають згадане навчання загалом, а не тільки стосовно оволодіння мовами. При цьому спостерігаються окремі аббревіатури для характеристики цього процесу стосовно викладача, з одного боку (зокрема, *CAI (Computer Assisted Instruction)* та *CBT (Computer-Based Teaching)*), які виглядають повністю синонімічними, оскільки обидві можна перекласти як «викладання із застосуванням інформаційних технологій»), та учня – з іншого: *CAL (Computer Assisted Learning)* – навчання із застосуванням інформаційних технологій. Існують, крім того, й окремі аббревіатури для ідентифікації навчання мов із застосуванням згаданих технологій, де спостерігається така ж опозиція: *CALI (Computer-Assisted Language Instruction)* – викладання мови із застосуванням інформаційних технологій – з боку викладача, та *CALL (Computer Assisted Language Learning)* – вивчення мови із застосуванням інформаційних технологій – з боку учня. На додачу, існує ще й окрема аббревіатура для маркування застосування комп'ютерів у засвоєнні другої мови, тобто переважно для самостійної роботи: *CASLA (Computer Application in Second Language Acquisition)*. До цієї мікрогрупи примикає і скорочення на позначення навчання із застосуванням інтерактивних відеоматеріалів (*IVI (Interactive Videodisc Instruction)*), оскільки згадані матеріали на сьогодні використовуються за допомогою інформаційних технологій.

До змісту ще однієї мікрогрупи входять аббревіатури, що репрезентують терміни, які стосуються прийомів чи засобів організації навчання, наприклад, обговорення в класі із застосуванням комп'ютерних технологій (*CACD – Computer-Assisted Classroom Discussion*), забезпечення навчальної комунікації із застосуванням комп'ютерів (*CMC – computer-mediated communication*), інтернет-чат для вивчення мови (*IRC – Internet Relay Chat*).

Нарешті остання мікрогрупа цієї ТПГ включає скорочення, які маркують терміни галузі, що бурхливо розвивається і, ймовірно, породить велику кількість аббревіатур у найближчому майбутньому – це застосування інформаційних технологій у перекладі, що його на тривалий час було виключено з процесу навчання мов, однак який, як здається, зараз шукає своє місце у цьому процесі. Такими аббревіатурами у нашій вибірці є *MT (Machine Translation)* – машинний переклад, та *CAT (Computer Assisted Translation Systems)* – інтегровані системи перекладу із застосуванням комп'ютерних програм або *CAT-інструменти*.

Питома вага ТПГ «Види навчання» є невеликою, але відносно помітною (14%). До першої мікрогру-

пи входять скорочення на позначення видів загальної освіти, безвідносно до мовної підготовки. Ці лексичні одиниці, зокрема, маркують рівні освіти, наприклад, *FE (Further Education)* – спеціалізована середня освіта; *HE (Higher Education)* – вища освіта. Іншими критеріями розмежування видів освіти є ступінь обдарованості учнів (*GTE – Gifted & Talented Education* – навчання для талановитих та обдарованих учнів), їхній вік та цільове призначення (*AE – Adult Education* – навчання дорослих; *ACE – Adult and Community Education* – навчання дорослих для потреб місцевої громади), сфера навчання і виховання (*APE – Adaptive Physical Education* – адаптоване фізичне виховання, розробка, реалізація та моніторинг науково обґрунтованого фізичного виховання).

До наступної мікрогрупи входять скорочення термінів, що стосуються білінгвальної освіти, зокрема, *BE (Bilingual Education)* – білінгвальне навчання; *BVT (Bilingual Vocational Training)* – двомовне професійно орієнтоване навчання; *CLIL (Content and Language Integrated Learning)* – навчання інших дисциплін навчального плану іноземною мовою.

Абревіатури, що маркують терміни у сфері загального навчання англійської мови, включають два омонімічних ініціальних терміни, що розшифровуються не зовсім однаково, залежно від мети навчання: *ELT (English Language Training)* – навчання англійської мови для практичних потреб, або *ELT (English Language Teaching)* – навчання англійської мови для академічних потреб). Для позначення ступеня інтенсивності занять використовується скорочення *IEP (Intensive English Programme)* – програма інтенсивного навчання англійської мови.

Для маркування термінів що стосуються програм підготовки і перепідготовки учителів чи викладачів застосовуються такі скорочення: *TT (Teacher Training)* – навчання майбутніх вчителів, та *CELT (Continuing Education for Language Teachers)* – неперервне навчання (перепідготовка) вчителів/викладачів мови.

У зв'язку із зростанням популярності і, відповідно, поширеності дистанційного навчання в усіх його формах, з'являються й терміни (та їхні аббревіатури) для їх позначення, наприклад, *ODL (Open and Distant Learning)* – відкрите й дистанційне навчання; *OL (Open Learning)* – відкрите дистанційне навчання без будь-яких вимог до вступу, *OU (Open University)* – система загальнодоступного дистанційного навчання у Великій Британії.

Частки інших ТПГ є незначними і сумарно складають 22%. Найбільшою серед них є категорія «Прийоми, засоби та форми навчання» (7%). Сюди, зокрема, відносяться скорочення на позначення режиму взаємодії вчителя, класу та учнів, наприклад, «учитель – клас», «учитель – учень», «учень – учитель», «учень – учень» тощо. Відповідно у цій мікрогрупі бачимо такі аббревіатури як: *PW (Pair Work)* – виконання вправ і завдань у парах; *WC (Whole*

Class) – залучення до виконання завдання усього класу; *GW (Group Work)* – виконання вправ і завдань у групах. Пов'язаним із цією мікрогрупою є й важливе для навчання поняття зворотного зв'язку, що позначається скороченням *WCFB (Whole Class Feedback)* – забезпечення зворотного зв'язку з усім класом.

Інша мікрогрупа співвідноситься із засобами впливу на процес засвоєння мови учнями шляхом забезпечення чіткого усвідомлення ними, по-перше, пояснень викладача, а по-друге, – будь-якого матеріалу, що підлягає засвоєнню. Для цього застосовуються прийоми контролю такого усвідомлення, до яких, зокрема, відносяться запитання для перевірки розуміння учнями інструкцій викладача (*ICQ – Instruction Checking Questions*) та запитання для перевірки розуміння учнями змісту введеного викладачем матеріалу (граматичної форми, функції тощо (*CCQ – Concept Checking Questions*)).

Забезпечення ефективності навчання не обмежується тільки контрольними запитаннями, сюди відносяться також і доцільне застосування лінгвістичної інформації в класі, для позначення яких в англійській мові є відповідне скорочення (*KAL – Knowledge About Language*) – лінгвістичні знання, які викладач використовує у навчанні), а також будь-які правила педагогічної граматики, тобто лінгвістичної інформації, трансформованої у форму, що полегшить засвоєння відповідних знань, навичок чи умінь учнями. Зокрема, зважаючи на відомі проблеми з навчанням дітей читання англійською мовою, пов'язані із складністю і запутаністю системи відповідних правил, в навчальному процесі застосовується спеціально розроблена для цих цілей початкова фонетична навчальна абетка, що репрезентує 44 звуки англійської мови, полегшує процес навчання і позначається відповідною аббревіатурою: *ITA (Initial Teaching Alphabet)*.

Наступна ТПП («Процедури організації навчального процесу») має незначну питому вагу (5%) і включає аббревіатури, що позначають різноманітні поняття. По-перше, вони стосуються процедури визначення групи, до якої слід розподілити учнів, відповідно до їхнього рівня, наприклад, володіння іноземною мовою. Ця процедура позначається аббревіатурою *AP (Advanced Placement)* і означає «розподіл студентів у групі вищого рівня». Інші скорочення відносяться до системи керування навчальним процесом на рівні викладацького складу, наприклад, аббревіатура *AESOP (Automated Substitute Placement & Absence Management)* означає автоматизовану систему, яка дозволяє вчителям оптимізувати випадки своєї відсутності на роботі і організувати заміну по телефону або через Інтернет. Нові реалії, пов'язані із запровадженням Болонської системи, принесли й нові поняття, зокрема, мобільність студентів, які одержали можливість формування змісту власної освіти, не обмежуючись одним

університетом, що спричинило й появу відповідних аббревіатур, наприклад, *EM (European Mobility)* – мобільність учнів в межах Європи. Така мобільність змусила студентів (і викладачів) познайомитися з альтернативними способами оцінювання навчання студентів протягом певного модуля, наприклад, семестру, внаслідок чого більш відомим стало поняття *Grade Point Average* – середній бал успішності, що позначається скороченням *GPA*. До процедур організації навчального процесу можна віднести й поняття подовженого шкільного дня (*Extended School Day*) з його аббревіатурою *ESD*.

В наступній ТПП, «Матеріальні засоби навчання» (4%), бачимо скорочення, що позначають відповідні об'єкти: *HO (Handout)* – роздатковий матеріал; *OED (Oxford English Dictionary)* – Оксфордський словник англійської мови, *OHP (Over Head Projector)* – кодоскоп, *OHT (Overhead Transparency)* – транспарент для кодоскопа.

В ТПП «Форми навчання», частка якої склала 3%, містяться скорочення, що репрезентують такі різноспрямовані поняття як форма підготовки студентів педагогічних спеціальностей (*TP – Teaching Practice* – педагогічна практика), форма виховання дітей в середній школі (*BIC – Behavior Intervention Class* – заняття з виховання учнів), форма організації управління на занятті (*FFE – Form-Focused Episode* – вправа, де увага звертається на граматичну форму) та форма організації діяльності із засвоєння (*GD – Guided Discovery*) – навчання, в якому учні самостійно, але під наглядом викладача, здобувають знання, формують навички та розвивають відповідні уміння.

Нарешті ще кілька аббревіатур маркують академічні ступені в англійськомовному дискурсі: *IB (International Baccalaureate)* – міжнародний бакалаврат; *EMT (European Master in Translation)* – Європейський Магістр з перекладу; *EMI (European Master in Interpreting)* – Європейський Магістр з усного перекладу; *EMTTI (European Master in Technology for Translation and Interpreting)* – Європейський Магістр з технологій в усному та письмовому перекладі.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На підставі вивчення корпусу дослідження виявлено, що тематичні підгрупи англійськомовних аббревіатур в тематичній групі «Назви підходів до навчання мов та форм його організації», як і в попередньому нашому дослідженні [Черноватий, Ковальчук 2020], характеризуються різним ступенем розгалуженості. Найбільш розгалуженими є такі ТПП як «Моделі та методи навчання» (23%), «Наукові дослідження у сфері методики навчання мов» (22%), «Навчання із застосуванням інформаційних технологій» (19%) та «Види навчання» (14%). До найменш розгалужених відносяться ТПП «Матеріальні засоби навчання» (4%), «Форми навчання» (3%) та «Академічні ступені» (3%). Так само, як і в попередньому дослі-

дженні [Черноватий, Ковальчук 2020], ТПГ даної тематичної групи характеризуються варіативністю з точки зору їхнього кількісного складу, структури (кількість елементів в аббревіатурах коливається від одного до п'яти, але переважають дво- і трикомпонентні акроніми), приналежності до частин мови (переважно прикметники та іменники). У плані способів термінотворення домінують акроніми, хоча спостерігаються і випадки апокопи, наприклад, *ANCOVA (Analysis of Covariance)* – коваріантний аналіз. За принципами читання спостерігаються як

звукові, так і алфавітні акроніми, трапляються випадки синонімії (*CAI – Computer Assisted Instruction* та *CBT – Computer-Based Teaching*), а також омонімії (омографи): *ELT (English Language Training)* або *ELT (English Language Teaching)*. Кожна ТПГ характеризується тематичною цілісністю, логічністю і чіткістю, завдяки спільним поняттєвим ознакам її складників. Однак інші характеристики аббревіатур (моделі термінотворення, структурні характеристики, способи перекладу) потребують подальшого вивчення, в чому і вбачаємо перспективу даного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородіна Н. С. Основні класифікаційні ряди в українській лінгводидактичній термінології. Термінологічний вісник: Збірник наукових праць. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2(1). С. 145–149.
2. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» / за ред. І. Фаріон. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017, № 869. 114 с.
3. Герасимова О. М. Особливості перекладу термінів (на прикладі прикордонного дискурсу). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2016. № 22. С. 180–182.
4. Коваль Р., Тиравська О. Проблеми перекладу термінології реабілітації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017, № 869. С. 39–46.
5. Козак Л. В. Тематична структура української технічної термінології. – Режим доступу: <http://ukrmova.com.ua/2011/Artcl15.pdf>. (дата звернення: 23.04.2020)
6. Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірні особливості судово-медичної термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2000. 19 с.
7. Термінологічний вісник: Збірник наукових праць Інституту української мови НАНУ / за ред. В. Л. Іващенко. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2017, №4. 320 с.
8. Халіновська Л. А. Тематичні групи на позначення назв літальних апаратів та повітряних суден в українській авіалексичі. – Режим доступу: http://term-in.org/index.php?option=com_content&view=article&id=90&Itemid=19&lang=uk. (дата звернення: 22.04.2020).
9. Харчук Л. В. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів. Термінологічний вісник: Збірник наукових праць. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2(2). С. 72–77.
10. Черноватий Л. М., Ковальчук Н.М. Тематична класифікація англійських аббревіатур назв організацій у сфері навчання мов. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов, Вип. 91. С. 198–204.
11. Шматко І. В. Особливості системної організації українських бджільницьких термінів за тематичними і лексико-семантичними групами. Термінологічний вісник: Збірник наукових праць. – Київ : Інститут української мови НАНУ, 2015. Вип. 3(2). С. 198–210.
12. Acronyms Related to TESL. Internet TESL Journal. URL: <http://www.Iteslj.org> > acronyms (Last accessed: 24.04.2020).
13. al-Qinai J. Abbreviation and Acronymy in English Arabic Translation. Meta. 2007. Vol. 52, N 2. P. 368–375. <https://doi.org/10.7202/016082ar>
14. Belda J. R. Translating Computer Abbreviations from English into Spanish: Main Types and Problems. Meta. 2004. Vol. 49, N 4. P. 920–929.
15. Fijo Leyn M. I., Fuentes Luque A. A Corpus-based Approach to the Compilation, Analysis, and Translation of Rural Tourism Terms. Meta, 2013. Vol. 58, N 1. P. 212–226. <https://doi.org/10.7202/1023817ar>
16. Gehenot D. Le sigle : aperçu linguistique. Meta. 1975. Vol. 20, N 4. P. 271–307.
17. Myers H. Some Abbreviations for Energy Units in France. Meta. 1974. Vol. 19, N 4. P. 203–205. <https://doi.org/10.7202/003685ar>
18. Nicaise L. On Going Beyond the Literal: Translating Metaphorical Conceptualizations in Financial Discourse. Meta. 2011. Vol. 56, N 2. P. 407–423. <https://doi.org/10.7202/1006184ar>
19. Resche C. Equivocal Economic Terms or Terminology Revisited. Meta. 2000. Vol. 45. N 1. P. 158–173. <https://doi.org/10.7202/003940ar>
20. Richards J. C., Schmidt R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Basingstoke : Longman, 2010. 644 p.
21. Rodríguez González F. Morphovariation and Synonymy of Acronyms. Meta. 1993. Vol. 38, N 2. P. 275–292. <https://doi.org/10.7202/002941ar>
22. The Common European Framework of Reference for Languages. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. 260 p.
23. Wakabayashi J. Teaching Medical Translation. Meta. 1996. Vol. 41, N 3. P.356–365. <https://doi.org/10.7202/004584ar>

REFERENCES

1. Borodina, N. S. (2013). Osnovni klasyfikatsiini riady v ukrainskii lnhvodydaktychnii terminolohii [Principal classification categories un Ukrainian language teaching terminology]. *Terminolohichnyi visnyk [Terminological Messenger]*, 2(1), 145–149. (in Ukrainian)
2. Farion, I. (ed.). (2017). *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. Serii «Problemy ukrainskoi terminolohii» [National Lviv Polytechnic University Messenger. Problems of Ukrainian Terminology], 869. Lviv : Lvivska Politekhnikha Publ. (in Ukrainian)
3. Herasimova, O. M. (2016). Osoblyvosti perekladu terminiv (na prykladi prykordonnoho dyskursu). [Specifics of terminology translation (on the material of Border Guards discourse)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. Filolohiia [Scholarly Messenger of International Humanitarian University. Philology Series]*, 22, 180–182. (in Ukrainian)
4. Koval, R., Tyravska O. (2017). Problemy perekladu terminolohii reabilitatsii [Problems of rehabilitation terminology translation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. Serii «Problemy ukrainskoi terminolohii» [National Lviv Polytechnic University Messenger. Problems of Ukrainian Terminology], 869. 39-46. (in Ukrainian)
5. Kozak, L. V. *Tematychna struktura ukrainskoi tekhnichnoi terminolohii [Thematic structure of Ukrainian technological terminology]*. Available at: <http://ukrmova.com.ua/2011/Artcl15.pdf>. (in Ukrainian)
6. Lepekha, T. V. (2000). *Leksyko-semantichni ta slovotvirno-strukturni osoblyvosti sudovo-medychnoi terminolohii: Avtores. diss. kand. filol. nauk [Lexical, semantic, word-formation and structural specifics of forensic terminology. Cand.phil.sci. diss. synopsis]*. Dnipropetrovsk. (in Ukrainian)
7. Ivashchenko, V. L. (ed.). (2017). *Terminolohichnyi visnyk [Terminological Messenger]: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu ukrainskoi movy NANU [Journal of scholarly papers of the Ukrainian Language Institute, Ukrainian National Academy of Sciences]*, 4. Kyiv, Instytut ukrainskoi movy NANU Publ. (in Ukrainian)
8. Khalinovska, L. A. *Tematychni hrupy na poznachennia nazv litalnykh aparativ ta povitrianykh suden v ukrainskii avialeksytsii [Thematic groups to indicate aircraft and other air vehicles in Ukrainian aviation terminology]*. Available at: http://term-in.org/index.php?option=com_content&view=article&id=90&Itemid=19&lang=uk (in Ukrainian)
9. Kharchuk, L.V. (2013). *Tematychna klasyfikatsiia ukrainskykh elektroenerhetychnykh terminiv [Thematic classification of Ukrainian terminology in electric power production]*. *Terminolohichnyi visnyk [Terminological Messenger]*, 2(2), 72–77. (in Ukrainian)
10. Chernovatyi, L. M., Kovalchuk, N.M. *Tematychna klasyfikatsiia anhlomovnykh abreviatur nazv orhanizatsii u sferi navchannia mov. [Thematic classification of English abbreviations for language teaching organizations]*. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Roman and German Philology. Methods of Foreign Language Teaching]*, 91, 145-149 (in Ukrainian).
11. Chorna, O. V. (2017). *Pryntsypy systemnoho analizu ukrainskykh podatkovykh terminiv [Principles of tax terminology systemic analysis]*. *Terminolohichnyi visnyk [Terminological Messenger]*, 4. 198–204. (in Ukrainian)
12. Shmatko, I. V. (2015). *Osoblyvosti systemnoi orhanizatsii ukrainskykh bdzhilnytskykh terminiv za tematychnymy i lekpsyko-semantychnymy hrupamy [Specifics of bee-breeding terminology systemic organization into thematic and lexical-semantic groups]*. *Terminolohichnyi visnyk [Terminological Messenger]*, 3(2). 198–210. (in Ukrainian)
13. *Acronyms Related to TESL*. *Internet TESL Journal*. Available at: <http://www.Iteslj.org> > acronyms
14. al-Qinai, J. (2007). *Abbreviation and Acronymy in English Arabic Translation*. *Meta*, 52 (2), 368–375. <https://doi.org/10.7202/016082ar>
15. Belda, J. R. (2004). *Translating Computer Abbreviations from English into Spanish: Main Types and Problems*. *Meta*, 49(4), 920–929.
16. Fijo Leyn, M. I. and Fuentes, Luque A. (2013). *A Corpus-based Approach to the Compilation, Analysis, and Translation of Rural Tourism Terms*. *Meta*. 58 (1), 212–226. <https://doi.org/10.7202/1023817ar>
17. Gehenot, D. (1975). *Le sigle : aperçu linguistique*. *Meta*, 20 (4), 271–307.
18. Myers, H. (1974). *Some Abbreviations for Energy Units in France*. *Meta*, 19 (4), 203–205. <https://doi.org/10.7202/003685ar>
19. Nicaise, L. (2011). *On Going Beyond the Literal: Translating Metaphorical Conceptualizations in Financial Discourse*. *Meta*, 56 (2), 407–423. <https://doi.org/10.7202/1006184ar>
20. Resche, C. (2000). *Equivocal Economic Terms or Terminology Revisited*. *Meta*, 45 (1), 158–173. <https://doi.org/10.7202/003940ar>
21. Richards, J. C., and Schmidt R. (2010). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Bungay : Longman.
22. Rodríguez González, F. (1993). *Morphovariation and Synonymy of Acronyms*. *Meta*, 38 (2), 275–292. <https://doi.org/10.7202/002941ar>
23. *The Common European Framework of Reference for Languages* (2018). Cambridge : Cambridge University Press.
24. Wakabayashi, J. (1996). *Teaching Medical Translation*. *Meta*, 41(3), 356–365. <https://doi.org/10.7202/004584ar>.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ / INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Черноватый Леонид Николаевич – доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: leonid.chernovaty@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3411-9408>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Leonid_Chernovaty

Ковальчук Наталья Николаевна – кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры переводоведения имени Николая Лукаша Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; e-mail: n.m.kovalchuk@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9483-4297>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Natalia_Kovalchuk

Chernovaty Leonid – DrSci (Pedagogy), Full Professor at Mykola Lukash Translation Studies Department of V.N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: leonid.chernovaty@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3411-9408>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Leonid_Chernovaty

Kovalchuk Natalia – PhD (TEFL), Associate Professor, Associate Professor at Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: n.m.kovalchuk@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9483-4297>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?user=qf_bUOsAAAAJ&hl; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Natalia_Kovalchuk